

Ulkoisen totuus ja sisäinen kokemus taistolaisessa opiskelijaliikkeessä

Jukka Relander

Taistolaisten keskuudessa kerrottiin 70-luvulla juttua, että pitäisi järjestää SOL:n liittokokous Ritarihuoneella, jotta arvoisat edustajat voisivat istua sukuvaakunoidensa alla. Vaikka taistolaiset olivat monessakin mielessä tosikkoja, kyky tiettyyn itseironiaan kukoisti ainakin 70-luvun alkupuoliskolla. Myös monien ulkopuolisten aikalaisarvioissa otaksuttiin, että taistolaiset olivat lähinnä herraskakaroita "luokkaretkellä". Todettakoon kuitenkin, että todellisen yläluokan suhteellinen osuus esimerkiksi Akateemisen sosialistiseurajäsenistä oli vähäinen.

Itseasiassa tyypillinen taistolainen oli ylioppilas vuosimallia 1968–72, kotoisin kaupungista tai kaupunkimaistuvasta taajamasta, eikä kotiustalstaan juuri poikennut muista yliopiston opiskelijoista. 70-lukulainen stereotyyppi taistolaisuudesta keskiluokkaisena ja enemmistöläisyydestä työläisvaltaisena liikkeenä pitää tilastojenkin valossa pääpiirteittäin paikkansa, tosin Akateemisessa sosialistiseurassa oli runsaahkosti työläistäustaisia jäseniä vielä senkin jälkeen, kun enemmistöläiset alkoivat rakennella omaa liikettään.

Nähdäkseni edellisen pohjalta voidaan tehdä kolme kiinnostavaa päätelmää. Ensinnäkin, taistolaiset olivat ihan tavallisia aikuistuvia nuoria opiskelijoita. Toiseksi, sosiaalinen tausta ei riitä "selittämään" taistolaisuutta yksinomaisesti herraskakaroiden kapinalliseksi, eikä myöskään maalaisylioppilaan protestiksi syntyneeltä tuntuvalta suurkaupunkia ja sen porvarillista valtakulttuuria vastaan. Kummastakin oli toki jossain määrin kysymys. Opiskelijaliikkeen eräs voimatekijä olikin sen kyky vastata täysin erilaisiin tarpeisiin. Kolmanneksi, vain harvoissa tapauksissa taistolaisen opiskelijaliikkeen jäsen edusti millään tasolla "perittyä" maailmankatsomusta, vaan päinvastoin, musertavalla enemmistöllä kysessä oli opiskeluvuosi omaksuttu ja opiskeltu käännyttäjäidentiteetti, joka rakentui ennenkaikkea sille, että vanha "pikkuporvarillinen" minuu julistettiin ajastaan jälkeen jääneeksi historialliseksi hylkytavaraksi. Porvaristo edusti identiteetteineen vielä keskeneräisen historian päättymässä olevaa kehitysvaihetta; se oli objektiivisesti luonnehdittujen analyysien mukaisesti väistyvä luokka, kun taas tulevaisuus kuului nuoren sivistyneistön ja työväen maailmanhistorialliselle liittoumalle.

Leninistinen historia kulki taantumuksellisesta menneisyydestä kohti edistysellistä tulevaisuutta, ja taistolainen itseymmärrys rakentui tälle aikajatkumolle. Samalla tietysti sukupolvi-konfliktin vanhemman osapuolen näkemykset saatiin todistettua virheellisiksi ja ajastaan jälkeensä jääneiksi. Tietystä mielessä tehtävä oli helppo, ajatellaan nyt vaikka Sosiologian professori Paavo Seppästä, joka tarjosi 70-luvun alussa graduaiheeksi pienyrittäjän aseman kartoitusta nuorille, jotka halusivat ratkoa ihmistyön ongelmaa ja luoda maailman, jossa ei ole sotaa, sortoa, riistoa eikä vääräyttä.

Kansallisen projektin romahtaminen oli merkinnyt intellektuellejakin aineksia sisältäneen kansallisisänmaallisen todellisuustulkinnan konkurssia. Jälkikansallinen tiede merkitsi tietystä mielessä todellisuudelle alistumista ja tyytymistä sen kuvaamiseen sellaisenaan, viileän rationaalisesti. Moraalisen päätöksen korvasi sieluton teknokraattinen tehotalous sekä maailman pelkistäminen tilastoiksi ja diagrammeiksi. Älyllistä avantgardea saivat edustaa Erik Allardt'n nelikentät, jotka tosin jossain vaiheessa laajenivat kuusikentiksi. Mutta sosiologia suhteellisti ja palautti itsestään selvytykset keskustelunaiheiksi. Antti Eskola aiheutti kohun vuonna 1962 todistettuaan empiirisesti, että sana isänmaa merkitsi eri ihmisille eri asioita. Se ei ollutkaan jakamaton ja pyhä.

Ehkäpä keskeisin ero taistolaisten porvarilliselle valtakulttuurille esittämässä taisteluaasteessa suhteessa 60-lukulaisuuteen on siinä että reformistiset yhden asian liikkeet pyrkivät kommunikoimaan valtaa pitävän vanhemman väen kanssa, ja ne esiintyivät edes jossakin määrin luottavaisina sen suhteen, että järkipuhe menee perille. Taistolainen opiskelijaliike puolestaan sulki rivinsä määrittellessään edustamansa tietoisuuden ylivertaiseksi kaikkiin muihin nähden. Tällöin kommunikointi onnistuu vain, mikäli toinen osapuoli alistuu esitettylle todellisuustulkinnalle. Näin ei käynyt.

Analogia herätysliikkeisiin

Radikaali kuohunta alkoi Suomessa 60-luvun puolivälin tienoilla, ja vuosina 66–68 tilanne oli tietystä mielessä analoginen Juha Siltalan teoksessaan *Suomalainen ahdistus* (1992) kuvaaman körttiläisherätyksen syntyvaiheen kanssa: Siltalan mukaan "Spontaania herätysvalmiutta esiintyi 1770-luvulta lähtien kaikkialla Suomessa. Transsitilat, kielilläpuhumiset, unissasaarnaamiset, kokemukset jumalyhteyden ihanuudesta ja tuomion kauheudesta levisivät spontaanisti Varsinais-Suomesta Savon perille". 60-luvun Suomessa kielilläpuhumisen ja transsitilat korvasivat rock-musiikki ja seksuaalinen vapautuminen, ihanan Jumalyhteyden puolestaan kollektiivinen sukupolvi-identifikaatio. Helvetin kauhuista vastasi Vietnamin sota, imperialismi ja lopulta kapitalismi.

Mutta protesti puhkesi ennenkaikkea spontaanisti ja joukkoliikkeet rakentuivat valmiille kapinapotentiaalille. Neuvostoliitosta ei missään vaiheessa tiputettu desantteja nostattamaan valtakulttuurin vastaista kapinaa, ja rahaakin alkoi tulla Moskovasta vasta paljon sen jälkeen, kun taistolainen liike oli jo pystyssä. Vielä vuonna -67 Kimmo Rentolan kuvaamat ratavarren leninistit pitivät Neuvosto-oppia rauhanomaisesta rinnakkaiselosta työväenluokan asiaan kohdistuneena petoksena. Ratavarren pojat jopa suunnittelivat sitä, että käännetään Leniniä uudestaan venäjäksi ja salakuljetetaan Neuvostoliittoon.

Sitten tuli Tšekkoslovakian miehitys – Jaakko Laakson äiti huusi uutisen kuultuaan, että vihdoinkin tulivat järkiinsä. Laakso lähti juntaamaan miehityksen hyväksyvää kantaa USNL:n valtuustoon, kun muu nuori vasemmisto huuteli Tehtaankadun portilla että "sosialismi kyllä, panssarit ei". Vuotta paria myöhemmin tästäkin joukosta monet kääntyivät panssareiden puolelle.

Analogia kaksi vuosisataa vanhaan herätysliikkeeseen toimii siinäkin mielessä, että myös 60- ja 70-lukujen liikehdintä käynnistyi voimakkaasti yhteiskunnallisen, objektiivisestikin todennettavan murroksen yhteydessä. Suomea vielä useita muita länsimaita rajumpana koetellut 60-luvun rakenteellinen murros merkitsi vanhojen taloudellisesti-sosiaalisten rakenteiden pirstoutumista, kaupungistumista ja elinkeinorakenteen muutosta sekä nuorisokulttuurin lopullista läpimurtoa lisääntyneen vapaa-ajan ja varallisuuden myötä. Kutistuva maailma kurkisti olohuoneeseen televisioista.

Niitä pienyhteisöjä, joiden turvin sodan ja jälleenrakennuksen sukupolvi rakensi suhteensa maailmaan, ei enää 60-luvun jälkipuoliskolla ollut olemassa, vaikka vennamolaisuuden suuri suosio vuoden 1970 vaaleissa niiden kaipuuta ilmensikin. Suomen demokraattisen nuorisoliiton julkaisemassa *Terässä* huolestuttiin jo hyvissä ajoin 60-luvulla siitä, että pojan usko isän ammattiin oli alkanut järkkäytyä. Pikkukauppiaan pojasta tuli yhteiskuntatieteilijä, papin tyttärestä protestilaulaja ja pienviljäkodista ponnistettiin professoriksi. Vanhemman polven todellisuustulkinta oli sinällään varmasti toimiva heille itselleen, mutta menetti nuorempien kohdalla arvonsa sitä myötä kun todellisuus muuttui.

Yhdessä nämä kaikki heijastuivat fundamentaalisesti siihen, miten nuori ihminen mielsi paikkansa maailmassa. Sekä sukupolven että sukupolvien keskinäiset suhteet olivat tämän murroksen taistelukenttiä. Historia tuskin tunteekaan vallankumousta, joka ei olisi määritelty uusia seksuaalioromeja, ja tämän lisäksi riistänyt edellisen sukupolven todellisuustulkinnalta sen validiteettia. Ranskassa vallankumouksellisuuden aste määriteltiin housunlahkeiden pituudella, 1920-luvun Venäjällä romutettiin porvarillista perhettä. Stalinin kauden sankaripioneeri ilmiantoi – legendan mukaan – isänsä valtion vastaisesta vehkeilystä: vallankumous merkitsee usein poikien ja valtiollaan liittoa isää vastaan.

Oidipaalinainen kaipuu

Suurten vallankumousten dynamiikka muistuttaakin Freudin *Toteemissa ja tabussa* (1913) esittämää kuvausta isänmurhasta – siitä

seuraava kollektiivinen syylisyys tukahdutetaan sisarusliittoon, jossa tasavertaisten toverusten keskinäinen kontrolli varmistaa, ettei kollektiivin tulkinnoista poiketa. Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen hirmuvaltaa harjoittivat *kansalaiset* Marat ja Robespierre, ilman sen kummempia titteleitä.

Tällä vuosisadalla vallankumousten jälkeisiä johtajia ovat olleet Führer, Il Duce, Toveri Stalin ja Puhemies Mao – kukaan heistä ei ottanut itselleen kukistetun valtiaan arvonimeä, vaikka yksinvalta olisi sen kyllä mahdollistanut. Isähahmon sijasta vallankumousjohtaja on Iso Veli, joka pyhittää solmitun veljesliiton ikuisiksi. Ylin Toveri on epäseksuaalinen, oidippaalisten rakenteitten tuolla puolen. Oidippaalinen kapina ei siis voi kohdistua häneen.

Valtaistuimeltaan suistetun isän korvaa kumouksen jälkeen siis fliarkaatin diktatuuri, joka valtiaan väistyttyä kanavoi agressiona ja syylisyytensä keskinäiseksi ilmiäntoijärjestelmäksi. Niinpä 70-luvulla jahdattiin neuvostovastaisia kaikissa kansankerroksissa ja nuorisoliikkeissa epäiltiin kanssaihmiä vanhanaikaisuudesta, pikkuporvarillisuudesta tai jälkeenjääneisyydestä, mikäli ei oivaltanut reaalisozialismia totuudeksi maailmanhistoriasta.

Yhtään isää ei Suomessa tietenkään murhattu, mutta Sosialistisen opiskelijaliiton ottama hyväksyvä kanta Tšhekkoslovakian miehityksen puolesta vastasi symbolisella tasolla hyvinkin puukoniskua. Rintama-isälle ajatus puna-armeijan moraalista oikeudesta hyökätä pienemmän naapurinsa kimppuun tuntui vähintäänkin vieraalta. Tämän jälkeen enemmän hissun kissun taistolaisliikkeessä omaksuttu neuvostonäkemyks talvisodan syyntymisestä Mainilan provokaatioineen oli enää sinetti.

Väheksymättä hävityn sodan merkitystä 1960-luvun sodanvastaisuuden ja 1970-luvun puna-armeijan ihailun taustatekijänä oletan, että pelkkä elinkeinorakenteen muutos ja nuorisokulttuurin samanaikainen läpimurto olisivat riittäneet jo jonkinlaisen joukkoliikkeen pohjaksi. Oppikoulun käytyään työmiehen poika ei enää seurannut isäänsä savotoille tai verstaalle, eikä pankkiirin pojalle ollutkaan varattu paikkaa johtokunnassa. Työille haaste oli sikäli vieläkin suurempi, että useissa kodeissa äiti oli ollut kotona vielä 1950-luvulla. Oma aikuusidentiteettiä ja erillisyydentunnetta rakennetaan aina jossakin määrin samaistumalla samaa sukupuolta oleviin vanhempiin. Suuren murroksen vuosina tähän oli kehnokot eväät, joten samaistumiskohteeksi valikoitui siitkin syystä oma sukupolvi.

Käänte oli sikäli historiallinen, että ensimmäistä kertaa sitten kampakeraamisen kauden vanhempien sosiaalinen asema ei enää merkinnyt keskeisintä identiteetin rakennusainetta kasvavalle nuorelle ihmiselle. Papin pojalla ja työmiehen tyttärellä olikin enemmän yhteistä keskenään, kun nuorilla ja heidän vanhemmillaan. Mannheimiläisen sukupolvi-analyysin mukaan sukupolven synnyttää yhteinen kysymyksenasettelu ja intressi. 1960- ja 1970-luvuilla näitä olivat ennenkaikkea vapautuminen sosialisatosta siihen maailmaan, jonka rakentaita ei enää ollut olemassa. Vanhaan ei ollut paluuta, ja sen perään haikailu osoitti vasemmistolaisluonteiden opiskelijoiden puheissa niin tiedollista kuin psykologistakin jälkeenjääneisyyttä.

Nuoren polven keskinäisen identifikaation ja sitä kautta koetun yhteydentunnon voimaa kuvanee seuraava anekdootti: kun Kaisa Korhonen esitti Koskenniemen runon "Yksin oot sä ihminen" asiaankuuluvalla päätöksellä vuonna 1967, yleisö kieriskeli lattialla naurusta. Korhosen mukaan "ilmassa oli läheisyyden hajua" niin että "sitä saattoi hengittää". Yksinäisyys tuntui tuolloin jo ajatuksena absurdiilla, kun sukupolvi tuoksui ympärillä ja sydämet löivät samaan rytmiin. Parhaan joukkohumoksen tavoitti rytmikkäästi iskulauseita huutelevassa mielensoituksessa, joissa "meikäisyys" kohosi moraaliseksi projektiksi pahaksi miellettyä ulkomaailmaa vastaan.

Sisäiseen vallankumoukseen

Moraali olikin sukupolvikonfliktin keskeinen käyttövoima – taistolaisuus rakensi argumentaationsa nimenomaan kapitalismin moraalille kriitikoille, ja porvarillisen valtakulttuurin "todellisen luonteen" ja moraalisen ontouden "paljastamiselle". Mutta luovuttaessa porvarillisesta moraalista luovuttiin samalla sellaisistakin pikkuporvarillisuuksista kuin moraalista tunteista, tai tunteista ylipäätään, sillä niille ei leninismissä ollut sijaa.

Leninismi taisteli, kuten Juhani Ruotsalo määritteli vuonna 1971, "vaistonvaraisuutta vastaan", sillä "Marxilais-leniniläinen maailmankatsomus ilmentää ihmiskunnan koko tietämyksen nykyvaihetta". Sisäinen kapina totalitaristista todellisuustulkintaa vastaan tuli tukahduttaa pikkuporvarillisuutena.

Samassa Soihtu-lehden numerossa Kari Toikka puolestaan opetti, että "vallankumouksellisen tietoisuuden aikaansaamiseksi" on "pikkuporvaristosta lähtöisin olevien intellektuellien tietoisuudessa aikaansaataava vallankumous". Vasta sisäinen vallankumous saattoi johtaa uuden totuuden omaksumiseen. Ja tämä vallankumous edellytti vanhasta minästä luopumista kollektiivisesti ylläpidetyn identiteetin hyväksi. Lapsuudessa sisäistetty isän auktoriteetti tuli kukistaa myös sielun sisäisesti. Mutta kukistetulla auktoriteeteilla on taipumus palata – ja vieläpä entistä ankarampina.

Psykoanalyytisessä kielenkäytössä identiteetti merkitsee sekä erillisyyden tunnetta suhteessa toisiin, että jatkuvuuden tunnetta ja siten menneisyyden integroitumista osaksi nykyisyyttä. Edellytyksenä kulttuurissamme normaalina pidetyn aikuisidentiteetin kehitymiselle pidetään siis ainakin osittaista samaistumista omaan, mielellään samaa sukupuolta olevaan vanhempaan. Mutta jos ajatellaan esimerkiksi Reijo Lehosta, on jatkuvuudesta puhuminen ongelmallista. Lehtonen esiintyi Vanhan valtauksessa pitkässä tukassa, musta lippu kädessä ja vaati että "vallankumous ja heti".

Vuotta myöhemmin mies oli muuttanut nimensä Kalmakurjeksi, leikannut tukkansa, käytti harmaata pukua ja piti Prahaan vyöryneitä neuvostopanssareita rauhanvoimina. Kalmakurki oli vuonna 1969 henkiin herätetyn *Soihdun* ensimmäinen päätoimittaja, kun taas vain vuotta aikaisemmin hän oli ollut anarkistisen Nalle Puh -kerhon kantavia voimia. Lehtonen oli tamperelaisesta kauppiaskodista, jonka henki oli Kimmo Rentolan mukaan varsin uskonnollinen. Kovin voimakkaasta isään samastumisestakaan ei hänen kohdallaan voitane siis puhua, vaikka habituksen muuttaminen osoitikin paluuta kerran jo hylättyyn symboliseen järjestykseen.

Paratiisin vartijoita vastaan

Marja Tuominen on kuvannut väitöskirjassaan *Me kaikki ollaan sotilaiden lapsia* (1991) 60-luvun lopun radikalisoituvaa liikehdintää kapinaksi paratiisin vartijaa vastaan. Tuominen "paratiisin vartija" merkitsee samaa kuin Freudin yliminä: yksilömoraalia ylläpitävä psyykkinen rakenne. Tämä sieulun sisäinen siveyspoliisi vastaa kurista ja järjestyksestä, kuten myös kyvystä lykätä välittömän mielihyvän tavoittelua rationaalisen harkinnan varassa tuonemmaksi. Kaiken sen, minkä sotasukupolven jälkeläisilleen välittämä ankara sisäinen tuomari tukahdutti, pyrki 60-luku nostamaan pintaan: seksuaalisuuden, spontaanisuuden, vapaan itseilmaisun ja ruumiillisen ekspressiivisyyden. Tunteen.

Vanhalla esitetystä vaatimuksessa "vallankumous ja heti" ei mielihyvää juuri pyritty lykkäämään. Taistolaisliikkeen alkuvaiheessa juuri tämä, spontaanisuus ja välitön pyrkimys epämääräisesti asetettuun tavoitteeseen otettiin kiivaimman hyökkäilyn kohteeksi. Vuosien 70 ja 71 aikana oivallettiin, että vallankumous edellytti kovaa työtä, oli istuttava kokouksissa, opiskeltava ja pidettävä puheita. Sitten ehkä. Tässä mielessä taistolaisliike oli "aikuisempi" vaihtoehto sitä edeltäneelle lyhyeksi jääneelle anarkismille.

Leninismistä kehittyi itesääätelyjärjestelmä, joka kanavoi mielihyvätalouden eteenpäinpyrkiväksi työksi. Mutta oikeudesta elämänhallintaan maksettiin kovat lunnaat – kaikki se, minkä 60-luku oli vapauttanut. Orastava minus pitikin uhrata kollektiiviselle liikkeelle, kuten se oli uhrattu isänmaalle vielä vuosikymmentä aikaisemmin. Yksilöstä tuli vallankumouksen resurssi, vielä vuonna 1968 tilanne oli tosinpäin.

Monet siis tekivät sen, mihin Kari Toikka kannusti: kukistivat yliminänsä ja luovuttivat sen tehtävät kollektiiviselle liikkeelle. Yksilömoraalista

tuli näin yhteisömoraalia. Oikea ja väärä määrittyivät suhteessa liikkeen ylläpitämään teoriaan, eivät omaan havaintoon, tunteeseen tai kokemukseen. Se olisi ollut pikkuporvarillista.

Siltala kuvaa körttiläisyyttä – joka muuten sekin oli nousevan keskiryhmän kollektiivinen liike – tietystä mielessä terapeuttisena ja kannattelevana ympäristönä, joka hyväksyi sielunhätäänsä apua hakevan synteineen päivineen. Tässä suhteessa se onnistui taistolaisuutta paremmin, sillä taistolaisuudessa hyväksytyksi tulemista sellaisena kuin oli pidettiin absurdina. "Kun omani toisille annan, tiedän sen tarkoituksen", kirjoitti Raija Laroma, nykyinen Oranen, taistolaisrunossaan vuonna 1972. Alati raivonnut pikkuporvarillisuuden vastainen taistelu pikkuporvarillisessa liikkeessä ei juuri muuhunkaan voinut johtaa.

Juhani Ruotsalo ja Kari Toikka julistivat vuonna 1972, että "kuusikymmenluvun liikkeiden vaistonvaraisen ja porvarillisia aineksia sisältävän tietoisuuden kritiikki on välttämätöntä. Kysymys on kaikesta muusta kuin 'oman entisyytensä kieltämisestä' tai 'niinsanotusta menneisyyden totaalaisesta kieltämisestä'", sillä "tällaisten väitteen esittäjät eivät tunnu lainkaan ymmärtävän ideologisen taistelun merkitystä vallankumouksellisen liikkeen kehittämisessä". Nuoret radikaalit olivat ampuneet 60-lukulaisuutta SKP:n suojista ennenkin, uutta edellisessä oli lähinnä kissan nostaminen pöydälle. Ruotsalo oli opettajan poika Lohjalta ja Toikka partiopoikia Helsingin Ressusta.

Yhdessä parivaljakko ehti läpäistä kaikki 60-lukulaiset tietoisuuden tasot parissa vuodessa ennen taistolaistumistaan. *De facto* edellä siteeratussa arvioissa oli perää sikäli, että taistolaisliikkeessä menneisyyttä ei tietystä mielessä pyrittykään kieltämään, vaan se asetettiin nykyisen ja tulevan palvelukseen.

Taistolaistumiskuvauksia julkaistiin esimerkiksi *Soihdunkantajan* palstalla "miten minusta tuli SOL:n jäsen". Niissä esiintynyt puhe "yleisdemokraattisesta kaudesta" tietoisien vallankumouksellisuuden esihistoriana oli kuin augustinolainen synnintunnustus, jossa tuleva pyrittiin vapauttamaan menneestä. Ripittäytymisen ja psykoanalyysin keskinäinen ero on Freudin mukaan juuri tässä – psykoanalyysissa synnit tunnustetaan niiden integroimiseksi nykyiseen. Sama pätee luonnollisesti myös psykoanalyttiseen historiantutkimukseen.

Ulkoisen totuus

Taistolaistuminen merkitsi ulkoisen totuuden hyväksymistä sisäisen kustannuksella. Vallankumouksen jälkeisen paratiisin porttia vartioi läpäisemätön teoriakudelman, jolle ei voinut kuin alistua. Nikita Hrustevin 60-luvulla esittämän määritelmän mukaan "puolueen edessä on laskettava aseensa". Jos puolueen tai liikkeen alati muuttuva näkemys julistetaan objektiiviseksi totuudeksi näin myös käy.

Vastoinkäymisten syyt haettiin kuitenkin itsestä: riittämättömästä teorian tankkaamisesta ja liian vähäisestä järjestötyöstä. Liikkeestä tuli kuin alati uusia uhreja vaatinut Molok. Yhä vaativammaksi kehekeytyvässä epäjumalassa ei kuitenkaan nähty vikaa, syy oli aina itsessä tai uhkaavassa ulkomaailmassa. Vasta uusliberaalien vaatimukset ahkerammasta uhrautumisesta vientiteollisuuden kilpailukyyn hyväksi ja innokkaammasta mukautumisesta markkinavoimien vaatimuksiin ovat yltäneet samaan. Taistolaisilla oli sentään keskinäinen tunne siitä, että ollaan samalla asialla. Ehkä nyt ihminen on vieläkin totaalisemmin yksin.

Riitta Vartin *Nuoruuteni yliopistossa* Orvokki Dahlin kasvukertomus epävarmasta työläistyöstä tietoiseksi vallankumoukselliseksi kuvaa myös uuden itsetunnon kääntöpuolen. Taistolaistumisen jälkeen makuuhuoneestakin tuli paikka, jossa kontattiin lattialla liimaamassa lentolehtisiä. Yksityisyys katosi.

Matti Hyvärisen väitöskirjaansa *Viimeiset taistot* haastattelema järjestöaktiivi jakoi itsensä yöminäksi ja päiväminäksi. Jälkimmäinen teki vallankumousta, edelleinen itki hiljaa vuoteessa ja kirjoitti itsetilityksiä pöytälaatikkoon, kun kukaan ei kuunnellut.

Samaa ilmensi Aulikki Oksasen 70-luvun puolivälissä kirjoittama novelli, jossa kirjailija kuvaa itsensä antikvariaatin hyllyssä pölyttyväksi kirjaksi, joka ei kelvannut kenellekään.

Kun kaikki huusivat vallankumouksen sanomaa ja leninismien totuutta, ei yksilön ääni enää kuulunut. Sota oli ohi, ja paratiisin vartija voitti. Tässä ehkä yksi syy siihen, miksi taistolaisuus romahti 10 vuotta ennen Neuvostoliittoa. Toisaalta, moni perusti perheen, meni töihin, keskiluokkaistui. Useimmat kasvavat jossain vaiheessa aikuisiksi, sallittakoon se myös taistolaisille.

Kirjoittaja valmistelee aiheesta väitöskirjaa Helsingin yliopistossa. Kirjoitus perustuu Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran seminaarissa 19.4. pidettyyn esitelmään.